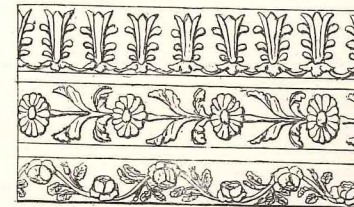

JØRGEN BALTHASAR DALHOFF

ET LIV I ARBEJDE

EFTER HANS EGNE BREVE OG OPTEGNELSER
SKILDRET AF HANS SØN

N. DALHOFF

Fortegning for Guldsmedskolens Elever
af J. B. D.

G. E. C. GADS FORLAG — KJØBENHAVN 1915—16

hejmeraad Malling¹⁾, Formand i Kommissionen for Frue Kirkes Genopførelse, i Brev til Thorvaldsen af 1ste Januar 1829 med Hensyn til Frontespicegruppens Udførelse: — — »Freund er nu kommen hjem og har, siden han forlod Rom, meget studeret paa det Slags Støbninger i Værkstederne selv. Ogsaa er hjemkommen en ung og særdeles duelig Arbejder i Bronze *Dalhoff*, der selv har arbejdet i bemeldte Støbninger ogsaa i Værksteder i Paris og Berlin. Dalhoff har en ældre Broder, der forfærdiger ypperlige Bronze-Arbejder, efter at have været flere Aar udenlands. Disse unge Mænd have i Sinde, saa vidt jeg har hørt, at gøre Prøve med at støbe, for det første nogle mindre Figurer i tynd Masse over Modeller. Vil dette lykkes dem, da kunde de maaske immer gaa videre, og vi da hjælpes. Men herom skal jeg nærmere tilskrive Dem, min Ven! naar jeg ser, hvad frembringes i det mindre.«²⁾ I Brev til Kommissionen ytrer saa Thorvaldsen, at man fra Paris har spurgt, om det bliver til noget med at lade Gruppen støbe der; »skulde De foretrække at lade dem støbe af *Dalhoff*, saa kunde Modellerne blive sendte til Kjøbenhavn . . .«³⁾ Man ser vel altsaa heraf, at Thorvaldsen ikke havde noget imod, at et saadant Hverv uden videre betroedes den Dalhoff, hvis Duelighed han selv havde lært at kende, og hvis Karakter han satte Lid til. Det blev dog endnu ikke til noget. Men Støbningen af Friends Svanespringvand 1837 — om hvilket dennes Søn skriver⁴⁾: »Gennemførelsen af den delikat ciselerede Bronze er højst fængslende; saaledes kan man f. Eks. ikke blive ked af at betragte den Omhyggelighed, hvormed Vingernes fine Fjerlag er gjort«, — betegner et Skridt imellem de mindre Støbninger, hint Brev omtaler, og de kolossale, som han skulde udføre, da han atter var kommet i direkte Forbindelse med Thorvaldsen.

Ved den enestaende Regattahyldest, hvormed Thorvald-

¹⁾ Forf. til Store og gode Handlinger af Danske, Nørske og Holstenere.

²⁾ Thiele: Thorvaldsen i Rom, II, S. 358.

³⁾ S. Skr. S. 361.

⁴⁾ Hermann Ernst Friends Levned, af Victor Fr., Kbh. 1883, S. 326.

— Freund døde allerede 1840, 54 Aar gammel.

sen paa den stolte Fregat blev budt velkommen til sin Fødeby hin 17de September, var, efter »Kjøbenhavnsposten«, den første Musikbaad, der passerede Toldbodbommen, Industriforeningens med en Vulkan i Flaget, medens en anden Baad bar dens Hovedflag »en kvindelig Figur med Attributer, hvidt i rødt«; og Dagen efter overrakte Forchhammer, Gamst og Dalhoff deres store Landsmand en Adresse fra Industriforeningen, hvori det bl. a. hedder, at »den Erkendelse hos os har fundet Rodfæstelse, at ogsaa Industrien og selv det ringeste Haandværk bør besjæles af Kunstens Aand.« Men mest glædede det siden Dalhoff at fortælle, at da han ved Modtagelsen stod tilbagetrukket — Sonnes Fresco paa Musæets Mur har heller ikke hans Billede —, opdagede Thorvaldsen ham og gav ham sit varmeste Favntag og Kys¹⁾. Næppe var der heller nogen, der saa med større Beundring og Kærlighed paa vor store Kunstner end han, heller ikke mange, der saa godt forstod hans inderste Tanker, og maaske ikke en eneste, hvem han saaledes kom til at betro dem.

Hvor meget der har været af denne dybere Forstaaelse allerede under Dalhoffs Ophold i Rom 1826—27, veed vi ikke. Han maa jo have staaet for Mesteren som en ung Mand, der havde meget at lære, men ogsaa gerne vilde øge og fuldkommengøre sine Kundskaber og Færdigheder, saa at han kunde faa det bedst mulige ud af sine Evner. Nu saa han ham igen som en moden Mand, der ikke ilde havde holdt sin Ungdoms Løfter, om end under en selvvillet Begrænsning, og havde vundet et agtet Navn i sit til Kunst drevne Haandværk. Vi skal høre, hvor højt Thorvaldsen vurderede og nyttede hans Snille, samtidig med at han oplod sit Hjerte for ham i Fortrolighed.

Vi skal høre det, eller rettere læse det, i hans egen Fortælling. Thi her mødes vi igen med disse Optegnelser, hvori han paa sine gamle Dage fortalte saa levende om sin Barndom og Læretid; ja, her er vel egenlig det, der lagde Pennen, eller mest

¹⁾ I den Paludan-Müllerske Slægt er det Tradition, at Dekorationsmaler Caspar Kongslev, Akademikammerat med Th., af denne den samme Dag modtog et lignende Kys, som han i højtidelig Følelse bragte sin Svigerinde: »Du skal have det!« Det ene udelukker ikke det andet; Th. havde forlængst tilegnet sig den italienske Skik med indbyrdes Kys mellem Mænd, der ogsaa stemmede godt med hans varme Hjerte.

Blyanten i hans Haand, fordi han følte, at han her sad inde med noget, som vistnok ingen anden saaledes vidste og kunde berette om, og som ikke burde gaa med ham i Graven. — Om det her gengivnes Paalidelighed kan der ingen Tvivl være; al Løgn og Pral laa ualmindelig fjernt fra Beretteren, og det væsenligste deraf har hans nærmeste Omgang hørt ham fortælle mange Aar tilbage med de selvsamme Ord. Et andet er, at der kan være Misforstaaelser og Fejlhuskninger i mindre Enkelt-heder, især jo af det, han kun har hørt sige.

Vi meddeler disse Optegnelser, som de er skrevne; kun er de her bleven adskilte ved Romertal, for at der kan ske Henvisninger til de forskellige Stykker i de efterfølgende Vedtegnelser.

ERINDRINGER FRA MIN OMGANG MED THORVALDSEN

AF J. B. DALHOFF.

I. *Hvad Følgerne kan blive af en Pris Tobak.*

Da jeg en Aften Kl. 8 vilde forlade Akademiet¹⁾ bad Wilckens mig komme ind til Thorvaldsen. Jeg var meget træt og flov, og da han selv tog en Pris og satte Daasen for mig, tog jeg een Pris efter den anden, hvilket jeg var slemt hengiven til.

T.: »Jeg synes, Du nylig tog en Pris?«

Jeg: »Ja, jeg tog nylig 2 à 3; jeg er slemt vant dertil og føler mig for Øjeblikket mat.«

T.: »Ja saa skal Du ikke faa mere!« — og gemte Daasen.

Jeg: »Men naar er De kommen til at snuse? Freund vilde altid ogsaa have en Pris, men skældte mig altid bagefter ud og beraabte sig paa, at De aldrig brugte sligt.«

Lang Pavse. Thorvaldsen slukkede Lyset med Fingrene og begyndte: »Veed Du, hvorfor Jason aldrig blev færdig, skønt jeg havde modtaget Penge for ham?«

Jeg: »Nej!«

T.: »Jo, jeg hadede den Statue, for han var lavet af Tobak.«
Jeg lo.

T.: »Jeg vilde vise mig, førend jeg forlod Rom. Jeg løb daglig til Vatikanet og slugte, hvad jeg kunde af Antikerne, og saa

¹⁾ D.'s daglige Undervisning paa Modelklassen var fra 6 til 8.

mig ikke om paa Tilbagevejen. Nu kilede jeg paa og snusede den hele Dag for at pirre Nerverne. Der var ikke det mindste af mine egne Tanker paa hele Statuen, og da det skulde være stort, anstrengte jeg mig langt over Evne og var syg.«

Jeg: »Men kan det dog være muligt, at ikke Freund eller de andre, som endog har boet sammen med Dem, aldrig har set, at De tog Daasen op?«

T.: »Jeg brugte ingen Daase, jeg havde altid Vestelommen fuld og snusede, saa jeg bestandig var i en halv Rus og syg. — Jeg skulde ellers været hjem, men nu havde jeg Penge og tog da til Florens og derfra til Schubarts, hvor jeg forblev for at recreeres. Fru Schubart lærte mig at lægge Tobakken af; ja hun lærte mig mere — hun lærte mig *Kristendom*, og fra den Tid var hele min Id den store, store *Kærlighed* (sagte) i Kristo! Fra den Tid kan ingen vise mig eet eneste af alle mine Arbejder, hvor jeg har søgt at vise mig. Jeg arbejdede kun for at øve mig selv i denne store Tanke, og maaske med det Haab, at maaske engang een eller anden kunde faa Lyst til at gaa samme Vej.

Jeg veed vel, at naar jeg er død, vil man sige om mine kristelige Figurer, at de ere græske — og man har Ret, thi uden den græske Skole kan man ikke arbejde ret og forstaaeligt. Og om mine græske Figurer vil man sige, at de ere kristelige — og man har Ret, thi jeg kunde umuligt bekvemme mig til under Arbejdet at nære andre Tanker end dem, min hele Bestræbelse gaar ud paa. Uden disse Grundsætninger vilde jeg aldrig have kunnet gøre mine Apostler eller min Kristus.«

II.

Thorvaldsen modellerede til en Kunsthandler i Hamborg fire store Medailloner, hvilke jeg maatte brænde i Terracotta. De fremstillede de forskellige Kunstarter. Da han skulde udføre den for Billedhuggerkunsten, sagde han: »Det er en vanskelig Opgave. Jeg vil vise en Billedhugger, som arbejder paa en Jupiter; men Mennesket kan jo ikke sætte sig ind i en Guddoms Tanker, han kan kun se det simple og praktiske af Guddommen, og derfor vil jeg vise Guddommen kolossal, men ikkun den halve nederste Del, fuldkomment saa høj som Billedhug-

geren.« — Løverdagen, Dagen før han døde, sagde han til mig: »Jeg fortryder, at jeg gjorde det Basrelief saaledes; thi hvad vi Mennesker søger hos Guddommen, er jo ikke det legemlige, men det aandelige og gode, og dette kan vi ikkun vise i Ansigtets Udtryk, som er det eneste, vi stræber efter.«

Dagen efter tegnede han med Kridt et saadant Hoved, paa en Skifersten, som opbevares. Men om Aftenen døde han.

III.

Thorvaldsen ytrede engang, at han havde længtes efter at komme hjem for at gaa i Kirke og gaa til Alters, og nu kunde han dog ikke opnaa det. Jeg faldt ham i Talen og forsikrede ham, at jeg skulde skaffe ham en god Plads til at høre min Præst Fog, som han vist vilde synes om.

T.: »Og saa løber Folk straks derhen for at se Thorvaldsen.«

Jeg: »Aa, bild Dem nu ikke altfor meget ind! Smid De bare først Konferensraaden væk, og bliv ved som alle vi andre, saa vil man holde endnu mere af Dem.«

T.: »Men er det sandt, at Præsterne endnu vedblive at have en hvid Dragt ovenpaa den smukke sorte, og atter en rød ovenpaa denne?«

Jeg: »Hvad kommer det Dem ved?«

Pavse.

T.: »Der er en kristelig Opgave, som jeg har tænkt paa mere end alt andet, men som jeg aldrig skal udføre; det er Fodvadskningen. Jeg veed, at jeg skulde kunne vise Kristus krybende paa Gulvet, uden at det burde forarge; nej, her skulde netop hans ædle Værdighed træde frem i en Ydmyghed, som var nødvendig for at overbevise Omgivelsen om hans sande Maal.«

Her faldt jeg ind: »Aa, Thorvaldsen! For alt, hvad der er mig dyrebart, udfør dette endnu; det kan gøre megen Nytte efter Deres Død!«

Han tav en Tid.

Jeg fortalte ham nu, at jeg i Berlin havde gaaet til Alters hos Præsten ¹⁾ Schleiermacher, at denne bar en langt simplere Dragt end Præsterne der ellers. Han stod midt imellem os og

¹⁾ Den navnkundige Professor Schleiermacher havde som saa mange andre theologiske Lærere i Tyskland tillige et Præstekald.

begyndte sin Tale med Fodvadskningen, og han fremstillede det hele paa en saa sund og værdig Maade, at man aldrig kunde glemme det. Istedetfor som hos os: »Dette er Kristi sande Legeme«, sagde han: Kristus sprach: »das ist mein Leib, das für euch hingegeben wird!« und er sprach: »das ist mein Blut, das für euch vergossen wird.«

Dette vidste Thorvaldsen altsammen; ligeledes vidste han, at Kejseren af Østerrig og Kejserrinden Langfredag vadske Fødderne paa 12 fattige Mænd og 12 Koner, hvilke jeg har set komme ud fra Burg ¹⁾ med en Sølvske, Kniv og Gaffel, som de beholde, naar de har spist med Kejseren.

T.: »Naar Du har set, at jeg ikke vil vække Opsigt eller vise mig ved noget af mine Arbejder, hvor det maaske endog kunde have gavnet, maa jeg være undskyldt i et Tilfælde, hvor det, skønt i den bedste Mening, kunde vække Forargelse. Det sker ikke.«

IV.

Da han havde udført Basreliefet »Kristus i Emaus«, bad jeg ham om at faa en Afstøbning. Han viste mig til Baronessen [Stampen], da Formen var paa Nysø. Jeg fik Formen mod Betaling af 200 Rbd., thi hun ansaa alt, hvad der var udført der, for hendes. Dette turde jeg ikke sige T., da han havde været meget opbragt over, at hun havde taget lignende Betaling for andre Ting. Men nu tog T. mig ordenlig i Skole, hvorfor jeg netop vilde have dette Basrelief? Jeg maatte tilsidst svare, at jeg fra min Barndom var vant til Husandagt og derfor bibeholdt Bordbønnen for mig bestandig, og at jeg ansaa Tanken i dette Basrelief som et Vink om, at dette kunde være til Efterfølgelse af alle Kristne. Dette bifaldt han aldeles; hans Ord vare: Jeg sætter langt mere Pris paa dette end det andet, som de gør saa meget Væsen af, især naar de søger at gøre det ærværdigere ved at mystificere det ved Dragt o. s. v.

V.

Da Thorvaldsen blev bisat i Frue Kirke, stod jeg i Koret mellem Daaben ²⁾ og Gitteret; Kongen sad i den øverste Stol

¹⁾ Det store gamle Slot i Wien.

²⁾ Døbefonten (Daabsenglen).

lige for mig, da Hr. Tryde sagde om T., at han var en stor Mand, men manglede ikkuns eet: Kristendom! Jeg saa da just paa Kongen, som med hele sin Krop hoppede op, som om han havde stukket sig, drejede derpaa Hovedet om og saa mig meget alvorligt i Ansigtet. Jeg erindrede, hvad jeg havde tænkt, da jeg den samme Sommer havde hørt den samme Præst holde en hel Prædiken om Satans og Djævelens virkelige personlige Tilværelse, thi jeg ønskede ham, at han maatte faa lidt af den Kristendom, som de Apostle, han stod imellem, udtrykte.

VI.

Søndagen den 24de Marts 1844 døde Thorvaldsen. Denne Dag har for mig haft en mere end almindelig Betydning. Han begyndte Dagen med at tegne Jupiters kolossale Hoved; det vilde have blevet en løjerlig Jupiter, hvis Ansigtstræk maatte udtrykke T.s kristelige Tanker som i alle hans øvrige Arbejder. Kl. 11 à 12 arbejdede han paa Luthers Buste, hvilken staar som en Sjældenhed, idet han, førend Hovedmassen er dannet, ved nogle Fingerstrøg paa den ene Side udtrykker Portrætet Lighed saa smukt. Hans Tænkemaade var i flere Henseender modsat den kras lutherske. Busten blev staaende [ufuldført].

T. havde i Rom været et Mønster paa Maadehold med Hensyn til Mad og Drikke. Denne Søndag havde han faaet saa meget til Middag, at han faldt i Søvn ved Bordet. Man kaldte paa ham, da han skulde i Theatret, hvor han som bekendt døde af en Blodstyrning, som Følge af den overdaadige Nydelse.

VII.

Kunstneren T. har fremstillet os Venus og de tre Gratier, som alle kan taale at se paa, fordi de fremstille den menneskelige Figur i sin rene Skønhed uden Tanke af Yppighed eller Sanselighed; de udtrykker en stærk Vilje til det sande og gode. Men Mennesket T. nødte mig til at sidde ved Siden af hans elskede Datter, som han havde avlet med sin levende Model.

Alt dette har jeg nævnet for at vise det heldige i hans Principer, at det ikke kommer an paa at vise de store Resultater af vore Handlinger, som vi dog sjældent ere Herrer over, men derimod, som han ofte har sagt, kun øve sig i Viljen til det

gode for personlig selv at profitere deraf. At disse Grundsætninger i eet og alt vare mine ved Benyttelsen af mit simple Haandværk, var det, som knyttede os saa inderlig sammen; og saa ofte vi kom ind paa slige Emner, slukkede han altid Lyset, idet han ytrede: man taler mere fortroligt, naar man ikke ser hinanden i Ansigtet.

VIII.

Da T. ofte havde været paa mit Værksted, havde han set, at der stod en nybygget Ovn, som havde været bestemt til at brænde Fajance eller Porcellæn i, men som aldrig var bleven færdig. Da han havde modelleret den største Figur til Frontespicen paa Slottet, ønskede man den brændt i Ler, ligesom den til Frue Kirke, der var brændt i Rom. Efter mange Forsøg paa Porcellænsfabrikken sendte man Formen tilbage med den Erklæring, at her ikke fandtes Ler, som var tjenligt dertil. T. bildte nu Kongen ind, at jeg godt kunde gøre det. Kongen lod mig hente og ønskede, at jeg skulde overtage Arbejdet. Jeg forsikrede, at mine Kræfter vare i høj Grad medtagne ved Statuarbejde, da jeg ikke havde et eneste Menneske til Hjælp, som før havde været ved sligt, og der var for stor Risico, hvis noget skulde mislykkes. Han var i et spøgefuldt Humør og sagde: »Man har sagt om Dem, at De kan alting, naar De bare vil«. Jeg tænkte: han skal have det i samme Tone, og svarede: »Netop disse Ord af Deres Majestæt minder mig om en lille Anekdote om min Fader. Da nogle Officerer tillige med vor egen Indkvartering sade sammen med min Fader, syntes han, at een tog Munden for fuld om, hvad han vilde og kunde. Min Fader sad noget afsides og smaasang pianissimo: »Man kan, hvad man vil, naar man vil, hvad man kan!« Disse Ord satte han i en Art Melodi og vedblev, indtil den ældste af Officererne blev ked deraf og sagde, at denne Sang var meget god, men han fandt, at den dog var noget monoton. — Dette indrømmede min Fader, men man kunde jo let variere med det samme Thema, og han begyndte nu ret kraftigt: »Naar man vil kuns, hvad man kan, kan man altid, hvad man vil!« Jeg var kuns Barn, da jeg hørte dette, men jeg mindes, at min Fader senere fortalte, at han ved denne Spas havde bibragt Officererne en bedre Tone; og jeg har ofte haft Gavn af at minde mig selv derom.«

Jeg gik glad hjem, thi min Spas havde frelst mig den Dag.

Dagen efter blev jeg atter hentet, thi T. havde sagt, at Kongen ikke skulde bryde sig om min Undskyldning, at jeg ikke forstod det; han skulde kuns sende mig til ham, saa skulde han nok lære mig det hele. Jeg maatte saa møde hos T. og som en skikkelig Lærling se paa, at han rullede Leret i lange Pølser og trykkede disse ned i Formen. Jeg takkede for Undervisningen, og den fordums Guldsmed var nu ogsaa bleven Lerformer.

Jeg rejste straks til Bornholm og samlede alle de Lerprøver, jeg kunde overkomme. Jeg fandt, at jeg kunde haft bedre Ler fra Halle eller fra Anienne ved Maasfloden, som jeg kendte, men jeg troede, det var min Pligt kuns at bruge dansk.

Jeg gjorde nu mange Forsøg med Blandinger af Ler og ildfast Sand for at finde en Blanding, som mindst svinder under Tørringen og Brændingen, og jeg brændte mange Prøver. Det galdt nu om at forme Ler i en forløren Form paa 7 à 8 Alens Længde. Jeg formede det i lutter \square paa omtrent en Alen med høje Ribber i 6" $\begin{array}{|c|c|} \hline \square & \square \\ \hline \end{array}$ og anbragte Silkepapir imellem, for at Stykkerne ikke maatte hænge sammen. Hvor Formen gik under, formedes dette separat med Papir imellem, saa det siden kunde klistres paa. Alt, hvad der var formet, blev belagt med fugtige Klude, da udtrykkelig intet maatte tørres i Luften; thi i Luften tørres alle skarpe Kanter først, imedens det har den fulde Størrelse, medens de indre Dele først tørres under Svindningen, hvilket under Brændingen giver Spændinger, som forårsager Ridser og Forkastninger. Naar alt er formet, fyldes det med Savspaaner, som især trykkes haardt ned i de dybe Steder. Naar Leret var halv tørt, brugte jeg en spids Træhammer til at banke paa Spaanerne med, til jeg var sikker paa, at det under Tørringen slet ikke var svunden. Nu bøjedes Jærnstænger krydsvis under den store Form, med dybe Mærker ned i Ribberne, saa at Stykkerne passede med hverandre, og der boredes da Huller i Leret paa samme Steder, og nu skruedes der Holzskruer ned i Leret, som gik meget let, hvorefter fyldtes med Cement omkring Jærnene.

Da den første store Figur var færdig, lod jeg T. se den. Han var meget fornøjet og ytrede straks: »Nu skal De straks

faa de 4 store Statuer til Nicherne paa Slottet at udføre ligeledes.« Jeg forsikrede ham, at det var aldeles umuligt at udføre en fritstaaende Statue af Ler af slig Størrelse, da Lerets Vægt vilde knuse Nederdelen. Han kendte ikke den Maade, hvorpaa Stykkerne var samlede, og kunde herpaa ikke se Fugerne, som vare eftergaaede med Cement, og undrede sig over, at hele Figuren slet ikke var svunden. Han sagde haardt: »De skal komme til at gøre det!« hvorpaa jeg lige saa kort svarede: »Jeg gør det pinedød ikke!«

Et Kvarter efter kom Wilckens, som havde hørt det hele, løbende tilbage og varede mig ad, thi T. havde den hele Vej gentaget: »Gør det pinedød ikke Jeg skal straks i Morgen til Kongen skal lære ham!«

Jeg var ikke vel til Mode i denne Stilling; men da jeg havde Ordre til, naar jeg vilde tale med Kongen, skulde jeg ad Bagtrappen henvende mig til Kammertjeneren — meldte jeg saaledes Kongen, hvad der var sket. Han lod mig næppe komme til Orde, men skændte dygtig paa mig. Da han endelig standsede, sagde jeg, at mit egenlige Ærinde havde jeg endnu ikke sagt; thi jeg var ikkuns kommet for at foreslaa, at man gav mig 4 af de gamle Kanoner, som fandtes paa Tøjhuset, saa kunde jeg støbe Statuerne lige saa billigt som Terracotterne. Han svarede ikke herpaa, men ringede med en Klokke, der stod, og straks kom en Tjener ind. Til denne sagde han: »Spring straks hen paa St. Anna Plads og bed Major Keiber¹⁾ at følge med; jeg har noget vigtigt at tale med ham.« Keiber var der snart pustende i Døren. Kongen halv raabte til ham: »Er det sandt, hvad Dalhoff siger, at De paa Arsenallet har Kanoner, som aldrig kunne bruges og ere til ingen Nytte?« Keiber blev saa glad og ytrede: »Ja det ved Gud, og det værste er, at Metallet i dem ikke er skikket til at støbe nye Kanoner af med den Styrke og Finhed, som man nu fordrer, saa det vilde være en Lykke, om de kunde gøre Nytte ved Statuestøbning.« — Keiber var min Ven og interesserede sig meget for Støbning; han havde fortalt mig, at hans Fader var Sværdfejer, men havde arbejdet paa Frederik den 5tes Equesterstatue.

¹⁾ Major, senere Oberst af Artilleriet »Direktør for Armeens Materiel« (= Departementschef i Krigsministeriet) *Keyper*, † 1854.

Næppe var jeg kommen hjem, saa kom der Bud fra T. om at komme til ham, og han fortalte mig med Glæde, at Kongen havde faaet den Ide at lade Statuerne støbe i Bronze, hvilket jo var det allerbedste. Jeg begik nu den Dumhed, at fortælle ham hele Sandheden, hvilket han først næppe kunde tro, da han var kommet meget tidlig og var den første, som kom ind.

Herkules havde T. modelleret, og den var støbt i Gips, da han døde; de øvrige 3 modellerede Bissen efter T.'s smaa Modeller, og jeg støbte dem.

IX. Chr. IV.

Da Fr. VI blev begravet i Roskilde Kapel¹⁾, saa Kongen sig om i Kirken og beklagede, at C. 4. Kapel stod saa tom; C. 4. laa i en lille Kiste nede i Kælderen under Kapellet; her blev Beslutningen taget, at T. skulde modellere en Statue af C. 4. Thorvaldsen fik til Forbillede et stort Maleri af Carl van Mandern. T. sagde til mig: »Det er beklageligt, at jeg ikke kan fremstille denne Statue lige saa kækt som Billedet med Hatten paa; men jeg maa rette mig efter Opgaven og Stedet, han staar paa. Han var en Guds Mand, hvis Valgsprog var: Regnum Firmat Pietas; man maa kunne se, at han, idet han ser op til Alteret, ærbødig tager Hatten af. Jeg mindes saa godt, da jeg var Dreng, hvor ondt det gjorde mig om Vinterdage at se Fr. V at sidde til Hest med bart Hoved og bare Fødder. Sagen var kuns, at man ikke tog i Betænkning Stedet og Klimaet; thi i Rom vilde det ikke have været saa stødende.«

Statuen blev modelleret. Da han paa Køllerten havde op-ridset et Mønster, som fandtes paa Motivet, og som ogsaa findes paa en Fløjls Køllert paa Rosenborg, sagde jeg: »Det glæder mig, at Køllerten bliver figureret, thi den glatte Køllert vilde i Metal let faa Udseende af et Harnisk, der hvor man i Virkeligheden forlangte de blødeste Former, nemlig Fløjls; og da det hele jo skal forgyldes, vil man let kunne skaffe en Modsætning til Kappen lige som paa Billedet.«

T.: »Skal den forgyldes?« — »Ja, Kongen har sagt, at han ønskede det, siden han har set, de store Figurer i München vare forgyldte.«

¹⁾ Frederik den Femtes Kapel i Roskilde Domkirke.

T.: »Ja saa, han vil have den forgyldt for selv at kunne prale med sit Guld!« strøg derpaa med Fingeren hele Mønsteret ud og sagde: »Saa skal den blive glat!«

Jeg var i den Tid meget bedrøvet over hans politiske Stemning, som Prof. Schou alene var Skyld i.

Da Statuen var færdig (i Model), var Kongen og Dronningen der for at se den. Den blev naturligvis rost i det uendelige. Men nu kom Dronningen til T. med en inderlig Bøn, som han ikke maatte nægte hende, nemlig at modellere hendes Mand ligeledes hel Figur i Legemsstørrelse. Han begyndte med, at dette maatte nøje overvejes, men i et gnavent Humør endte det med en temmelig ren Benægtelse.

Statuen skulde nu støbes, og jeg ansaa det for temmelig afgjort, at jeg skulde gøre det. Imidlertid fandt Kongen det nødvendigt at høre Akademiets Mening, om man turde betro mig det. To af mine sødeste Venner fraraadede det paa det bestemteste; ad en Omvej fik jeg alt dette at vide. Sekretæren Thiele var i Svogerskab med Gamsts Kompagnon, og samme Aften var der stort Selskab hos Gamst, hvortil Thiele var buden. Jeg havde nylig udført et betydeligt Arbejde til Gamst: ætset og ciseleret en Valse 5' lang og 6" høj til et Kattuntrykkeri, til en Pris, der var under det halve, hvad en saadan vilde have kostet i Berlin, hvor man ikke kendte min Fremgangsmaade. Om Morgenen efter fik jeg et Brev fra Gamst, at hvis jeg vilde paa-tage mig dette Arbejde, stod hans Værksted med Smelteovn til min Tjeneste, ja han vilde takke mig til, for at de kunde se min Fremgangsmaade; ja hvis jeg skulde mangle Metal, skulde jeg ogsaa blive forstrækket dermed.

Før Middag var jeg hos Kongen med et skriftligt Tilbud, hvori jeg tilbød at støbe Statuen paa min Risiko uden noget Forskud, og hvis man fandt mit Arbejde lige saa godt som Münchenernes, at jeg da fik samme Betaling, som den vilde have kostet i München. Kongen fortalte, at der havde været Opposition i Akademiet. Jeg svarede, at jeg vidste, hvad der var sagt, og at Oppositionen var dem, som ellers var aller sødest mod mig. Kongen: »Det tror jeg gerne; men nu maa De vel straks rejse til München?« Jeg mente, at det vel ikke var saa aldeles nødvendigt. Han sagde derpaa haardt: »Men naar jeg

betaler Rejsen, kan De vel rejse?» Jeg bukkede og sagde, jeg havde aldrig været bange for at rejse, og jeg tvivlede ikke om, at jeg vilde kunne høste nogen Nytte af en saadan Rejse. — I Grunden var jeg mest bange for Forgyldningen, som han endnu holdt paa, men som T. var imod.

Statuen var nu støbt og saavidt udført, da jeg stod alene i Lokalet og havde med Kridt ridset det Mønster, som T. i sin Tid havde ridset i Leret. Døren stod aaben, og T. var ubemærket traadt ind og stod tæt ved mig. Jeg strøg hurtig med Haanden for at viske det ud, men han greb mig i Armen, sigende: »Lad det staa! dengang jeg ikke vilde have det, var jeg ond.« — Jeg forklarede ham nu, at min Hensigt ikke var at udføre Mønsteret ophøjet som Fløj, da derved de bløde Folder, som han havde anvendt, vilde tabes; men derimod vilde jeg indlægge Fintsølvstraade i de bølgeformede Linier og det lille Ornament. Imellem Bølgerne vilde jeg ligeledes først udføre det fordybet, lægge en Plade af Dukatguld deri, punsle Kanterne af Broncen ind over Sølv og Guldet, og derpaa med Filen igengive det sine forrige Former. T. syntes saa inderlig vel om dette, og jeg udførte det nu saaledes, uden at vide, om jeg fik mere derfor. — 14 Dage førend han døde, en Torsdag, var han hos mig og saa Statuen aldeles færdig. Hans Ord var da: »Jeg er ikke alene tilfreds med Arbejdet i eet og alt, men jeg takker Dem for dette« — pegende paa Indlægningen — »for jeg var ret ond, da jeg ikke vilde have det.«

Omtrent da Statuen var modelleret, blev jeg kaldet til T. Han viste mig en Tegning paa en Katafalk, hvor Statuen stod ovenpaa, og den lille Kiste med Liget i saaes igennem to Gittere at ligge inden i, — med de Ord: »Jeg troede, at han dernede, Arkitekten¹⁾, ikke forstod sig paa andet end hans Geometri og Stereometri og hvad det altsammen hedder, men han er kommet med et Forslag, som er baade godt og smukt; det fortjener al Anerkendelse, og vil ogsaa blive antaget.« — Mig blev tilsendt en Træmodel af hele Forsiden, hvori jeg modellerede de to Gittere samt Laaget. T. havde samtidig modelleret et Basrelief, som kom i Midten. Da hele Modellen var færdig, bad jeg Hetsch at se den. Han var aldeles tilfreds dermed, men da han

¹⁾ Hetsch.

gik, sagde han: »Det er dog et Spørgsmaal, om ikke Kongen havde Ret?» — »Hvori?» spurgte jeg. — »At det hele burde været udført i C. 4.s Stil.« — Derpaa gik han, men jeg gik til T. og spurgte ham til Raads. Han var, ligesom jeg, ked af de tunge romerske Blade, som dog slet ikke passede til Kirken, Kapellet, Jærngitteret eller Statuen; og Dagen efter rejste jeg til Frederiksborg og Kronborg for at studere denne Stil, hvori jeg ikke før havde arbejdet. Jeg modellerede nu Gitrene i Voks, og T. saa oftere derpaa og rettede derpaa, til han var tilfreds.

Det hele blev nu ført til Roskilde og opstillet, hvor det stod til Anno . . . , da jeg af Marchal Lowzow blev indbudet til at følge ham og nogle Kunstnere til Roskilde. Jeg forstod slet ikke, hvad de Herrer diskuterede om, indtil Marschallen kaldte mig til en Side og sagde: »Jeg tror, vor Herre Død, at de Kunstnere er rent gale. Kongen har ved Thorvaldsens Hjælp sat Statuen paa dette Sted, som nu er dens Ejendom, og i Stedet for at dekorere over Statuen ville de nu have den revet ud af Kirken for nogle Maleriers Skyld.« Da Marschallen bagefter gav Middag i Gæstgivergaarden Prinsen, var han meget forstemt og talte ikke et Ord til nogen. Jeg ansaa dette hele for halv Spøg eller umuligt, indtil jeg blev gjort opmærksom paa, at Statuen havde staaet mere end 2 Aar i Rosenborg Have.

Her staar nu¹⁾ Thorvaldsens Arbejde, som bærer hans Præg, at ingen kunde vise ham eet af hans Arbejder, hvor han havde gjort sig Umage for at vise sig, vigende Pladsen for Arbejder, som bærer Præget af, at man har villet vise sig; og hvilke to var Quæstionerne, man havde at vælge imellem: 1) at lade Statuen staa i et mindre heldigt Lyg, men konserveret og opfyldende T.s kristelige Tanke at tage Hatten af for Alteret, eller 2) staaende i fri Luft, tagende Hatten af for nogle store Kunstnere, hvis Arbejder fortjene at dominere, og hvor Statuen maa gaa til Grunde, thi det er dog vel klart, at Guld- og Sølv-Indlægningerne maa virke galvanisk paa en Blanding af Kobber og Zink, saa at Guldskaalen løsnes. Det ses nu, at Kobber-Oxydet er saa tykt, at det har bredet sig ud over Guldet, saa at dette

¹⁾ Statuen staar siden 1900 igen i Kapellet, dog med Ryggen til Kirken, modsat det paatænkte.

ikke ses. Hvor tyk en Skål Metal behøves til saa meget Oxyd? og hvor længe skal det vare, indtil Guldskaallerne ligger løse?

Da Thorvaldsen og Kongen bestemte Statuen til at staa paa dette Sted (i C. 4des Kapel), vare Vinduerne og Pillen aldeles som nu; først da andre Kunstnere kom til at blande sig deri, blev der 1) aabnet et Vindue paa hver Side; 2) blev det bestemt, at Vinduerne skulde være af kulørt Glas; 3) blev det besluttet, at Glasset skulde være hvidt; 4) blev det bestemt, at Vinduerne skulde lukkes; 5) at Statuen skulde fjernes.

For at faa Vinduerne malede, blev Maler Løfler, Lærer ved Akademiet, sendt til München for at lære Glasmaleriet, hvor han for dettes Skyld opholdt sig i 2 Aar. Næppe var Arbejdet færdigt, saa frygtede man, at de farvede Reflekser vilde skade Statuen¹⁾, hvorfor de kasseredes. Løfler døde kort efter, men hans Familie kom i en god Stilling, da de fik Betalingen for Vinduerne.

Den Gavlf, hvor Statuen skulde staa, vender mod Nord, og der kommer en Del Lys gennem det store Gitter fra Kirken, saa at den faar et ret godt Lys lige for Pillen; og da den ikke paa anden Maade kan svare til sin hafte Opgave, som særlig Kristen at tage Hatten af for Alteret, er det mit Haab og Ønske, at han maa komme paa sin Plads igen, med eller uden Epitafiet.

X. Thorvaldsens Politik.

Før Thorvaldsens Rejse til Italien 1841—42 stod han i daglig Forbindelse med Professor Schou, som i politisk Henseende havde en meget skadelig Indflydelse paa ham²⁾. Jeg mødte en Dag Collin, som beklagede dette i skarpe Udtryk. Samme Aften da jeg sad hos ham, og han var meget ivrig imod Kongen, fordi han ikke vilde give den ønskede Forfatning, tænkte jeg paa, hvorledes han selv havde tiltalt en Flok unge Kunstnere i Rom, da disse politiserede, som man skulde omdanne hele Europa. Jeg sagde derfor, at jeg selv aldrig blandede mig i Politik, da jeg havde nok at tænke paa ved min Virksomhed, og jeg var

¹⁾ Eller Malerierne?

²⁾ Professor Schou, den bekendte Fører for det liberale Parti, var gift med Baronesse Stampes Søster og havde Embedsbolig i den daværende Botaniske Have, hvortil T.s Bolig vendte ud; T. omgikkes meget denne Familie.

for ukyndig til at have en Mening om slige Ting. Desuden havde jeg engang overværet, at en Mand, for hvem jeg havde en mere end almindelig Agtelse, brugte følgende Udtryk: »En Kunstner bør aldrig blande sig i Politik, thi hans Tanker ere altfor fantastiske til at anvendes i Politikken, hvor den tørre Fordels-Beregning er Hovedsagen; og giver Kunstneren sig fuldstændig ind i den praktiske Politik, saa duer han ikke mere til Kunstner.«

Thorvaldsen tav nu nogle Øjeblikke, men greb mig derpaa i Armen og sagde: »Mener De mig?« — »Ja jeg gør, Thorvaldsen; thi det kan ikke gaa an, at De gaar og gør Dem Livet surt over en Politik, som De slet ikke kender.« Jeg fortalte ham nu om Kongen af Preussens hemmelige Besøg her, og hvoraf jeg fortalte ham, at denne havde sagt, at alle de Stater, som havde deltaget i Wienerkongressen, havde forpligtet sig til at give deres Stater en konstitutionel Forfatning, naar Tiden passede dertil, men at dette for Øjeblikket aldeles ikke var Tilfældet i Tyskland, og hvis Kongen nu gav en saadan Forfatning for Danmark, maatte han og give Holsten den. Dette vilde ikke kunne ske, uden at Tyskland maatte bekriige Danmark. Jeg fortalte ham nu, med hvilken Æmhed Kongen altid taledes om ham (T.) og formanede mig til at finde mig deri, selv om han var noget urimelig: »De har jo selv hørt, hvordan han har talt til mig¹⁾; dette maa vi altsammen overse, naar vi betænker, hvilken moralsk Nytte han i Tiden kan have for hele Nationen.«

Dette skete nogle Dage før hans Afrejse, og da vi sidste Gang saas før Afrejsen, sagde han, at al Misforstaaelse nu var hævet imellem ham og Kongen, hvorfor han nu fandt sig saa inderlig glad. Efter hans Tilbagekomst var han altid den samme, rolig og tilfreds i Opfattelsen af sin Kristendom.

XI. Thorvaldsen mellem Dalhoffs Arbejdere.

I den sidste Periode kom T. engang ind paa mit Værksted, just som Arbejderne sad samlede og spiste Frokost. Alle rejste sig; vi vare noget forlegne. Han bad dem bare være rolige,

¹⁾ T. til Kongen.

tog sig en trebenet Stol og satte sig i Midten. Han ytrede nu noget om, at han gerne omgikkes med Folk, som virkede til Fremme for Kunsten. Jeg modsagde denne Mening og udtalte, at vi, langt fra at tilegne os Værd for Kunsten, kuns maatte slide og i det højeste kunde glæde os ved Synet af det skønne, og gøre os al Umage for ikke at beskadige det. Han ytrede hertil: »De har et løjerligt Begreb om, hvad Kunst er. Den kan anvendes næsten i alt, hvad en Haandværker danner; det kan man se paa de mange smukke Ting, som Antikkerne have efterladt. Hvad vil De sige, naar jeg som saadan vil nævne en Skomager?»

Der blev leet lidt.

T.: »Der var i Florens en Skomager, som udførte sit Arbejde udmærket; jeg har selv faaet et Par Støvler fra ham. Han tog ikke alene Maal af begge Fødder, men han havde Remedier, hvormed han optog selve Façonen, saa at hvis man havde en Knyst, kom denne ogsaa i Støvlen. Syningen var saa smagfuld som et Broderi.

»Nu kom engang en rig Lord og vilde have et Par Støvler, men medens der blev taget Maal af den højre Fod, ræsonnerede Englænderen bestandig over den Ros, der ydedes denne Mand; han var overbevist om, at han ikke kunde gøre det saa smukt, som man kunde faa det i England; heller ikke maatte det koste mere end i England. Af venstre Fod fik han slet ikke Lov at tage Maal; det behøvedes ikke. Til bestemt Tid kom Lorden og prøvede Støvlen, var tilfreds, men forlangte den venstre. »Den har jeg ikke gjort«, sagde Skomageren, »da jeg ikke fik Maal af den venstre Fod; og hvad Deres sidste Forlangende angaar, skal De ikke være bekymret, thi denne koster intet, naar De blot vil tage den med og lade Deres Landsmænd gøre Magen til den!« Herover blev Englænderen saa fornærmet, at han slog den gamle lige i Ansigtet med knyttet Næve. Hans voksne Søn, som sad og arbejdede ved Siden af ham med sin Skomagerkniv i Haanden, rejste sig og stak Englænderen i Hjertet, saa han døde paa Stedet; gik derpaa til Øvrigheden og meldte sig. Han sad længe arresteret; men jeg og mange andre skrev til Regeringen, at de var fuldstændig hæderlige Mænd, og

vi bade om hans Frikendelse. Han blev fri for Straf, og de arbejdede bestandig sammen, men han var siden altid meget alvorlig.«¹⁾

Jeg tabte $\frac{1}{2}$ Times Arbejde, som Frokosten havde varet for længe; men vi glædede os alle over at have tilbragt den Tid med ham.

XII. *Juleglæden i Himlen.*

Det blev sagt, at da Thorvaldsen paa Nysø fejrede Juleaften, havde han talt med særdeles Varme om, at Englene havde sunget den ambrosianske Sang for Hyrderne; der skulde da være ytret: »Ja, dette er da altfor aandeligt til at kunne fremstilles i Ler!« og T. svarede: »Man kan ikke vide det!« Dagen efter, 1ste Juledag²⁾, skal han have anlagt og tildels udført det bekendte herlige Basrelief. Jeg glædede mig særdeles derover, og da jeg paa samme Tid ikke alene brændte Basrelieffer af Ler, men Vandledningsrør af Porcelæn, ytrede jeg, at hvis det var noget mindre, nemlig en Alen i Diameter, kunde jeg have Lyst til at udføre det i Biscuit. Colberg fik nu det Hverv at modellere det i den Størrelse for min Regning. Han brugte et Par Maaneder dertil, og T. anede ikke, at jeg maatte betale ham mere end 200 Rbd. derfor. Jeg tog Form derover og formede og brændte det, som jeg endnu har; men T. bad mig om et Aftryk, som han da selv vilde gaa efter. T. fik et saadant Aftryk, og mod Sædvane blev det ikke opstillet i Atelieret, men oppe i hans egen Stue, hvor han i flere Maaneder morede sig med at danne og glatte det altfor krusede Arbejde med Fingrene, og saa ofte jeg kom og traf ham derved, sagde han: »Ja, naar De vil gøre det i Biscuit, skal De faa et Arbejde, som De siden skal glæde Dem over.« — Der skete nu store Forandringer hjemme, saa at jeg hverken kunde støbe eller brænde. Men da han her maatte beklage, at Ler paa Ler ikke tog sig saa godt ud, som da det var modelleret paa Skiferstenen, og da Professor Rauch i Berlin, som fra Halle fik et særdeles smukt Ler af en lys og levende Farve, altid lod det Bræt, hvorpaa han

¹⁾ Historien fortælles ikke saa lidt anderledes hos Thiele, hvor den foregaar i Milano og uden den tragiske Ende.

²⁾ 1842.

modellerede, male mørkegraa, finder jeg, at man i Biscuit bør gøre Grunden blaalig.

[Senere tilføjet]: At dette Arbejde maatte kunne blive udført i Biscuit, er bestandig mit Ønske.

VEDTEGNELSER TIL J. B. DALHOFFS

»ERINDRINGER FRA MIN OMGANG MED THOR VALDSEN«.

I er Hovedstykket, som det brændte D. paa Hjertet at faa sagt; deri laa hans dybeste Forstaaelse og Sympathi med Thorvaldsen. Og der er jo heller ingen Mulighed for virkelig at forstaa ham i det hele, naar man ikke har Klarhed paa dette Punkt, der dog er Midtpunktet i hans Virksomhed. Hans Tavshed, hans sky Indelukthed, der ogsaa kommer frem i III — ikke turde gaa til Alters af Frygt for at blive anset for en Hykler, ligesom han, efter hvad han sagde Baronesse Stampe, ikke havde ægtet Miss Mackenzie, fordi nogen havde sagt, at han vilde gøre det for Pengenes Skyld; — hans Nødværge imod al Paatrængenhed med et tvetydigt Orakelsprog: Har jeg kunnet gøre de græske Guder, som jeg ikke tror paa, hvorfor skulde jeg saa ikke kunne gøre Kristus? (som jeg tror paa!) — alt dette maatte gøre, at hverken almindelige Mennesker eller — endnu mindre — Theologer kunde udrede hans Tro. Kun gennem Stenene talte han, men kun een har forstaaet ham, *Julius Lange*, der i »Sergel og Thorvaldsen« (Side 170—) og en tidligere Afhandling, som han deri vedkender sig, »Thorvaldsens Fremstillinger af Kristus« i Stein og Paullis »Kristelige Kalender« for 1872, har udgrundet Thorvaldsens »Trosbekendelser« af hans Værker, ud fra den sunde Grundtanke: »Det vilde for os være en aldeles utaalelig Tanke, at Kunstværker, der som saadanne tiltale os som gode og ægte, ja endog som hørende til Verdens ypperste, ikke skulde være udgaaede fra subjektiv Sandhed«. »Ved sit senere Livs store kristelige Produktion vendte han tilbage til sin Barndoms og Ungdoms Traditioner, thi ved sin Fødsel tilhørte han jo Kristendommen«. Men Lange veed ikke, at denne latente Kristendom er blevet gjort levende for ham ved en Paavirkning under dertil egnede Omstændigheder, som netop forelaa, da han første Gang var paa Montenero ved Livorno, syg, forpint, forjaget, men plejet og trøstet af sine kærlige Værtsfolk og særlig af Baron Schubarts fromme og rene Hustru.

Alt dette kan her kun peges paa; om nøjere Udredning henvises atter til en Kalenderartikel, i Diakonissestiftelsens Almanak for 1916, og maaske udførligere andet Steds siden. Men den, der med Forstaaelse læser nærværende Bog, vil kunne tænke sig, at netop dens »Helt«: troende, men ikke just altfor orthodox; aandsdannet,

men alt andet end lærd; hengiven Discipel, og dog frimodigt modsigende, kunde blive Thorvaldsens fortrolige mere end nogen anden, paa det allerinderste Omraade. Og at det ikke var et Stemningsudbrud ved en eneste Lejlighed, som intet synderligt betyder, derom vidner de andre Samtaler, baade II, III og IV, ligesom ogsaa nærværende Forf. kan vidne, at hans Fader fortalte det som noget, der var sket gentagne Gange, paa noget forskellig Vis, snart uden, snart med Tilføjelsen »i Kristo« eller »i Kristo Jesu«. Men altid maatte de være alene, ja med slukket Lys (S. 227), saa at *ingen* saa dem — uden han, for hvis Ansigt de talte.

Til Stykket III jfr. Johanne Louise Heiberg (»Et Liv«, S. 473): »Siden jeg var bleven voksen og bekendt, kom jeg ikke i Kirken; en misforstaaet Undseelse havde holdt mig borte . . . ; jeg havde en Følelse af, at jeg forstyrrede Andagten . . .« S. 435 skildrer hun smukt og sandt Th.: »denne totale Mangel paa Anstrengelse for at behage, og netop derved behagede han saa sikkert paa en saa enestaaende Maade«.

Stykket V er særlig mærkeligt ved, at Kong Chr. VIII synes at at have været noget med i Fortroligheden — maaske gennem D., der jo ogsaa havde Frimodighedens Adgang til ham.

Stakkels Tryde, hvad skulde han gøre, naar han intet vidste? Den trykte Tale siger egentlig ikke det, som her faaes ud af den holdte; men det er blevet hørt med Kærlighedens fine Øre!

I VI passer Dødsmaaden ikke ret med Øjenvidnernes Beretning, saa lidt som med Obduktionens Resultat, der viser Forkalkning af Hjertets vigtigste Aarer. Men hvem tør nægte, at han sandsynligvis kunde have bevaret sin Arbejdskraft og sit Liv længere, hvis han havde faaet Lov til at føre det maadeholdne Levned, som egentlig var hans Vane og Lyst.

Stykket VII rører ved Bylden i Thorvaldsens Liv. Ogsaa her er der Fejltagelser: den stakkels Kvinde havde næppe været hans Model i almindelig Forstand; hun var jo Gehejmeraadinde, da han lærte hende at kende. Men Luften var ikke ren i Zoegas Hus, hvor den smukke Italienerinde havde tjent og nu var Gæst; Fruen rendte om med en tjenende Kavaller og lod Manden skøtte sine Børn. Siden kunde Forargelsen ikke dækkes ved et Ægteskab, som Romerkirken forbyder, og saaledes vaklede den store Kunstner, som dog i visse Maader var et stort Barn, frem og tilbage mellem dette at ville ud af et daarligt Forhold og saa dog ikke turde helt forstøde den, der havde ofret ham alt.

Fremstillingen i VIII behøver ingen Forklaring.

Stykket IX om *Christian den Fjerdes Statue* derimod er det udførligste og det, som bestemtest udtrykker en Vilje og et Ønske, saa at man næppe gætter fejl ved at sige, at, næst efter Stykket om Thorvaldsens Kristendom, er det denne Sag, der har bragt den 88-aarige Mand til at nedskrive alle disse Minder. Det var ogsaa en

Sag, han talte meget om, og som laa ham stærkt paa Sinde, ikke saa meget for hans egen Skyld som for Thorvaldsens, hvad vi bl. a. ser af de sidste Linier, hvor Hetsch's og hans Epitafium stilles i anden Række imod Thorvaldsens Statue

Delvis er jo Dalhoffs Ønske bleven opfyldt, siden Chr. IV — nænsomt og omhyggeligt fornyet af Metalstøber Schieltved — nu staar i sit Kapel, om end uden Sarkofag og ved den søndre Væg i Stedet for ved den nordre eller rettere vel midt paa Gulvet, som Kirkeværgen Etatsraad Hiort-Lorenzen har foreslaaet.

Lad os kortelig følge Gangen i dens Skæbne.

1840 blev Statuen bestilt, 1841 var den støbt, og i 1844 meldte Hetsch, at det hele kunde opstilles næste Aar. Eddelien. malede paa Loftet til sin Død 1852.

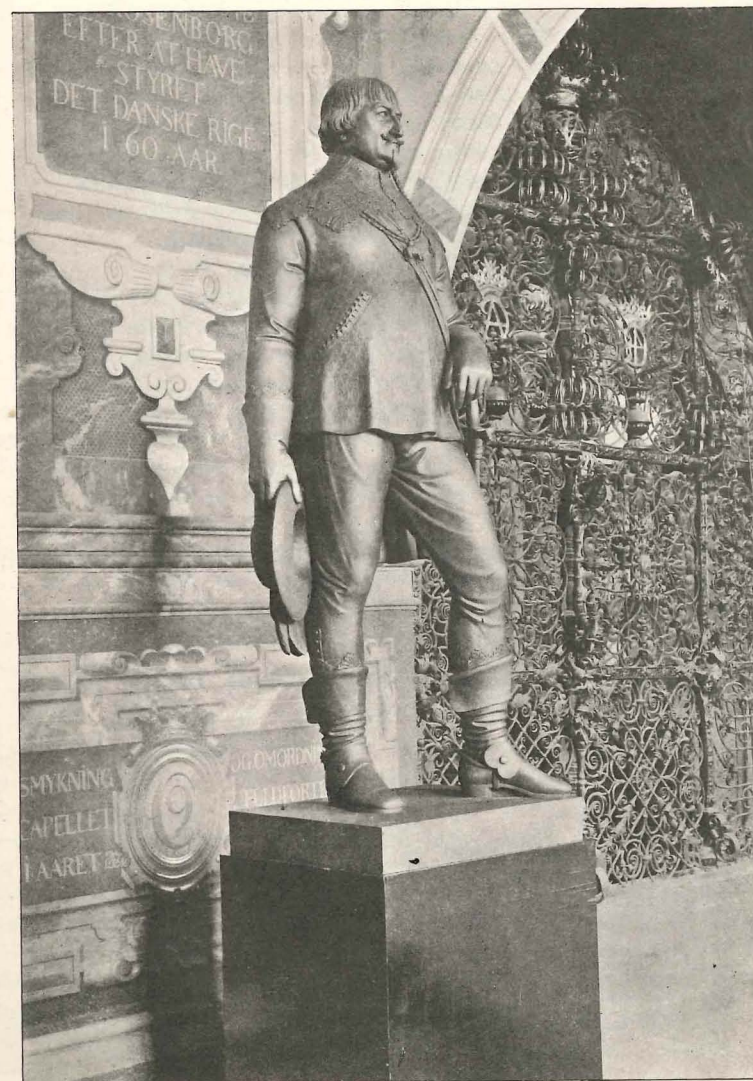
Det Besøg i Roskilde, Dalhoff omtaler, maa efter Opgivelsen have været i 1865; thi det var i 1863, at Statuen, med hvilken som Midtpunkt hele Udsmykningen skulde foregaa, var bleven fjernet derfra og stillet op ved Rosenborg paa et Fodstykke, hvortil en Del af Sarkofagens Marmor brugtes¹⁾. Overhofmarskal Lewetzau var Komiteens Formand og Hetsch dens Medlem, men denne havde trukket sig tilbage derfra, da han var bleven tilsidesat og overstemt, bl. a. ved Spørgsmaalet om at tilmure Sidevinduene, som han holdt paa skulde være aabne, som Chr. IV havde villet have dem.

Den første, der talte Statuens Sag, var Prof. Camillus Nyrop, Industriforeningens mangeaarige Sekretær, der baade som saadan og ved sine øvrige Interesser var kommet til at staa Dalhoff meget nær. Med Oplysninger af denne og fra andre Sider gjorde han i 1886 i det af ham redigerede »Tidsskrift for Kunstindustri« Rede for Mindesmærkets Bestemmelse og hittidige Skæbne. Derved vandtes allerede samme Aar, at Bronceornamenterne kom fra Rosenborgs Kældre til Industriforeningen og siden til Kunstindustrimusæet (indviet 1894), hvor ogsaa Statuen en Tid var opstillet.

I 90'erne var Julius Lange dennes ivrige Talsmand og naaede ogsaa at se den flyttet til Kapellet i Roskilde.

I 1911 aabnedes i Berlingske Tidende et nyt Felttog paa Tilskyndelse af Stenhuggermester A. Scheller, der som Lærling paa Stenhugger Beckers Plads havde arbejdet med paa Sarkofagen. En Indsender under Mærket P—e. fremlagde i 4 velunderbyggede Artikler (11., 15., 16. og 18. Sept.) 1) Schellers Vidnesbyrd, 2) C. Nyrops Syn paa denne Sag, 3) Oplædningen af de sørgelige Levninger af den

¹⁾ Blandt Domkirkens Papirer finder Hiort Lorenzen i 1914 en Regning af 23. Sept. 1863 fra Tømrermester Weber paa 130 Rdl. 3 Mk. »for Nedtagelsen af Christian IV's Statue, Indpakning af samme og Stenene«. Altsaa maa den vel idetmindste en Del af Tiden siden 1857 have staaet paa Marmorsarkofagen, dækket af Malernes Stilladser.

Chr. IV's Statue, som den nu er opstillet i Kapellet med Caspar Finckes Gitterport ind til Kirken som Baggrund.

prægtige Sarkofag i Rosenborg Slots Kælder og 4) Udtalelser blandt andet af Prof. Saabye, som sagde: »Det er et absolut meget fremragende kunstindustrielt Arbejde, hvori Dalhoff har nedlagt et betydeligt Arbejde; bl. a. var Køllerten indlagt med Guld og Sølv, og i Haarlokken var der ogsaa indlagt ædelt Metal . . . Statuens Plads er og bør blive paa det Monument, hvortil den oprindelig er udført«. Hertil slutter Forfatteren, P—e., sig: »Monumentet bør genrejses, ogsaa fordi det er et talende Bevis for dansk Kunsthaandværks høje Stade i Midten af forrige Aarhundrede, og fordi det var en af de første Gange, dansk Kunst og dansk Kunsthaandværk arbejdede Haand i Haand, og der kan i Virkeligheden ikke rejses Chr. IV, der var dansk Kunsthaandværks første Beskytter, et skønnere Monument end dette«. — Af disse Bestræbelser er der hidtil ikke kommet noget Resultat, heller ikke af et Forslag om at gøre en Prøveopstilling med en Model efter Sarkofagen og dens Fodstykke. Vi er maaske endnu ikke helt ude over en Periode, hvor man har kunnet skrive (Berl. Tid. 6. Dec. 1898), at Statuen passende kunde sættes inde i Kirken lige udenfor Kapellet og saaledes blive »en smuk Indledning til Kapellets større kunstneriske Skatte«. Chr. IV Dørvogter ved sit eget Kapel og Thorvaldsen blot Indleder af en højere dansk Kunst!

Næste Gang naaer han nok op paa sin rette Plads, og Hetsch's Sarkofag med Dalhoffs Ornamentter kommer til at opfylde deres Bestemmelse.

X. Thorvaldsens Politik. Naar Dalhoff, som man i det hele kan sige, havde fulgt Thorvaldsens Raad, af Hensyn til sin Kunst at holde sig borte fra aktiv Politik¹⁾, var det ikke mere end billigt, at han gav ham det tilbage, da han havde Brug for det; og det maatte vel kaldes en god Gerning at bringe en Forsoning til Veje mellem den store Kunstner og den Konge, som baade før og efter sin Regerings-Tiltrædelse havde viist en varm og indsigtfuld Kærlighed til Kunsten. Han havde da ogsaa en væsenlig Del i, at Thorvaldsen kom herhjem og blev herhjemme, og at hans Kunstskatte og Kunstnerære kom til at tilhøre Danmark. Og det var ganske sikkert ikke »bare Forfængelighed«, som man ofte har villet mene, hverken personlig eller national, som ledte ham derved, men Hensynet til den »moralske Nytt«, den gode Paavirkning, forædlende og rensende, Thorvaldsens Kunst kunde have paa Nationen. Det betyder dog noget, at henved 100 000 Mennesker aarlig besøger Mu-

¹⁾ Efter Tronskiftet 1839 havde han dog underskrevet en Adresse til Kongen om Indførelse af en fri Forfatning og var tillige med andre af Industriforeningens ledende Mænd valgt til at overbringe den; men Deputationen blev ikke modtaget, saa Chr. VIII kom ikke til at se ham i den Egenskab.

sæet, foruden hvad det har bidraget til at sætte vor Hovedstads Stjerne op fra maaske 5te, 6te til 3die eller 2den Størrelse.

Stykket XI viser jo, hvor høj en Agtelse Thorvaldsen havde for Arbejdet og gerne vilde sætte Kunstmærket paa alt, hvad der viste en ideal Stræben i Retning af Fuldkommenhed. Trods alt, hvad der blev gjort for at forkæle ham — »fordærve« siger jo Franskmanden — bevarede han sit jævne, beskedne Væsen; han havde ingen Vanskelighed ved at »kaste Konferensraaden bort«, og heri saa Dalhoff sikkert ikke uden Grund et Vidnesbyrd om hans kristne Tænkemaade.

Den Gennemførelse af Basreliefet »Juleglæde i Himlen« til Fremstilling i Biscuit (XII), som Thorvaldsen ikke naaede, forsøgte Dalhoff sig siden paa, men ogsaa dette Forsøg strandede, saa at han maatte efterlade Opgaven til en kommende Slægt.

Naar Dalhoff skriver om Thorvaldsens Død: »Denne Dag har for mig haft en mere end almindelig Betydning« og dermed stiller den i Række med sin Moders Død 1817 og sin Faders 1827, tænker han vist ikke alene paa sit Hjertes Savn, hvor stort det end var, men ogsaa paa sin egen Livsgerning, hvis paabegyndte 2den Del væsenlig blev afbrudt ved dens Bortgang, som støttet af Kongens Ønske havde faaet ham til at opgive sit Guldsmedhaandværk. Selv om Kongen blev sit Løfte tro at holde ham med Støberi-Arbejde, saa længe han, Chr. VIII, levede, fattedes dog nu Forudsætningen for denne Udvikling med Thorvaldsens Bortgang.

Efter at have gennemgaaet J. B. Dalhoffs egne »Erindringer fra min Omgang med Thorvaldsen«, maa vi endnu fra andre Kilder fremdrage, hvad vi kan vide om deres Samarbejde. Har vi end intet Brev fra Thorvaldsen til Dalhoff, har vi dog et Brev af 1. Febr. 1843 om ham:

»Det vil være i den ærede Slotsbyggnings-Kommissions Erindring, at der, under mit forrige Ophold her [1819—20] begyndtes under min Vejledning paa Udførelsen af Frontonen til Christiansborg Slots Façade, men at dette Foretagende desværre blev hindret ved de Vanskeligheder, som Brændingen af Ler mødte i det Kongelige Porcellainsfabrik. Det har derfor ved min Tilbagekomst været mig en sand Glæde at erfare, med hvormeget Held Hr. Dalhoff har bestræbt sig for, ved sine dertil indrettede Ovne at aabne en Udsigt til, at Anvendelsen af Terracotta dog omsider ogsaa her i Landet maa nyde Fremgang, og at det til ovennævnte Fronton modellerede Parti nu afgiver en Prøve paa, at Sagen ikke længere i denne Henseende vil møde